

BUITEN

29^E JAARGANG No. 22

ZATERDAG 1 JUNI 1935

IN HET SPREEWALD

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

IN HET SPREEWALD (ILL.)	DOOR	BLZ. 241
PINKSTERGEBRUIKEN IN DUITSCHLAND.	R. D.	BLZ. 254—255
DE PAALKLEM, DOOR S.		BLZ. 255
NICE EN HAAR „CENTRE UNIVERSITAIRE MÉDI- TERRANÉEN (GEÏLL.), DOOR THÉO DE VEER		BLZ. 254, 263—264
DE PINKSTERKONINGEN (GEÏLL.), DOOR MATTY VIGELIUS		BLZ. 256—258
MERKWAARDIG VLECHTWERK UIT Z. O. BORNEO (GEÏLL.), DOOR H. F. TILLEMA		BLZ. 258—259
PHLOX AMOENA (GEÏLL.), DOOR G. KROMDIJK .		BLZ. 260
ZES OUDE PROEFLOKALEN EN SLIJTERIJEN TE AMSTERDAM (GEÏLL.), DOOR WILLY VAN DER TAK		BLZ. 260—262
STOKROZEN (ALTHAEA ROSEA) (GEÏLL.) DOOR G. KROMDIJK		BLZ. 262—263
VOORZOMER OP 'T GEITENWEITJE (ILL.)		BLZ. 264

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar Rokin 74—76, Amsterdam. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, is verboden.

PINKSTERGEBRUIKEN IN DUITSCHLAND

IN vroegere tijden bestonden in Duitschland tal van gewoonten, waarmede in de maand Mei, en voornamelijk met Pinksteren, de komst van de Lente werd begroet. Door deze gewoonten moeten echter tevens de booze geesten van den Winter worden verdreven. In latere jaren zijn tal van deze heidensche gebruiken in gewijzigden vorm door de Christelijke kerk overgenomen en tot den dag van heden in enkele deelen van Duitschland blijven voortbestaan. Wie kent die eigenaardige volksfeesten, die in den loop der eeuwen behouden zijn gebleven?

Daar is, bij voorbeeld, het eigenaardige gebruik van den „Pinksterrit”, een overblijfsel van den ommeegang om de velden, die vroeger in de Lente werd ondernomen. Dit gebruik is blijven voortleven te Kötzing in het Opperbeiersche Woud, in het nabij Neuwied gelegen gehucht Heddesdorf aan den Nederrijn en te Weingarten in Wurtemberg, waar deze ommeegang „Bloedrit” wordt genoemd, omdat er een reliquie van het Heilige Bloed in wordt megedragen.

De Pinksterrit te Kötzing is reeds vermeld in een oorkonde uit het jaar 1442. Ongeveer 200 ruiters in bonte, oude Beiersche kleederdracht trekken op den eersten Pinksterdag op feestelijk uitgedoste paarden met kruisen en vlaggen onder leiding van hun geestelijken naar de bedevaartkerk te Steinbühl in het Zellertal. Het is een prachtig gezicht, deze boeren zingend op hun zwarte paarden te zien zitten. Na den terugkeer wordt op het marktplein van Kötzing een goed befaamde jongeling tot „Pinksterbruidgom” gekozen. De pastoor drukt hem plechtig den krans der deugd op het hoofd, waarna hij een maagd tot Pinksterbruid mag kiezen. Beide jongelieden worden als bruid en bruidgom gekleed en in den kring der voorname burgers wordt hun een bruiloftsmaal

aangeboden. Het feest eindigt met een Pinksterkermis. Te Kötzing, alsook in enkele andere gemeenten van het Beiersche Woud, wordt ook nog aan „Pinkster-sussen” („Pfinstuschen”) gedaan. Vier jonge mannen trekken met lange, zware zweepen door dorpen en velden en laten de zweepen op de maat knallen. Door dit geknal moeten de booze geesten van de velden worden verdreven.

De Rijnlandsche „Pfinstritt” van Neuwied beantwoordt in het algemeen aan die van Kötzing. Zij heeft echter een echt Rijnlandsch humoristisch voorspel, nl. de „Meisjesveiling” op den eersten Zaterdag van Mei! Iedere jongeling, die 't betalen kan, moet bij deze gelegenheid, te midden van de algemeene feestvreugde, zijn „dame” bij opbod veroveren. Er wordt vaak hard gestreden, vooral als het meisje reeds haar eigen keus heeft gedaan en de jongelieden den uitverkorene een poets willen bakken door den koop prijs steeds weer op te drijven. De opbrengst van deze veiling wordt in de gemeenschappelijke feestkas der jongelui gestort. Ter versterking van dit fonds is voorgescreven, dat tusschen den dag van de veiling en Pinksteren geen jongeling zijn „vrouw” dichter dan tot op vijf pas mag naderen. Patrouilles, die 's avonds door de straten trekken, stellen elke overtreding van deze bepaling vast, en veroordeelen den zondaar tot een boete van 20 Penning. Dinsdag na Pinksteren trekt de optocht der feestelijk uitgedoste ruiters door het dorp. Zij dragen hooge hoeden, die met veeren versierd zijn en begroeten elkaar met den roep „Häh Pingstreiter!” Buiten het dorp wordt een wedrennen met de zware landbouwpaaarden gehouden. De overwinnaar krijgt een krans. De tocht gaat echter verder naar enkele naburige dorpen, waar de ruiters onthaald worden. Ten slotte vindt 's avonds de kermis plaats. De jongelieden mogen dan eindelijk, ongestraft, bij den dans hun „Meivrouwen” dichter naderen

Te Deidesheim, het vermaarde wijn-oord in de Palts, vindt elk jaar op den Dinsdag van Pinksteren de traditioneele „Veiling van den geitebok” plaats. Dit jaar wordt de 532ste bok geveild. Dit beteekent dus, dat de eerste reeds in 1404 onder den hamer is gekomen. Inderdaad heeft Keizer Rupprecht in dat jaar bepaald, dat de stad Lambrecht elk jaar met Pinksteren als tribuut voor een zeker bosch- en weiderecht in het bosch van Diedesheim aan deze gemeente een geitebok moest schenken, die dan in het openbaar zou worden verkocht. Napoleon I heeft in 1805 de oorkonde hernieuwd en er uitdrukkelijk aan toegevoegd, dat de geitebok „bien cornu et bien capable” diende te zijn. Tot heden toe heeft men deze traditie trouw in eere gehouden. De „Veiling van den Geitebok” behoort tot de origineelste en vermakelijkste volksfeesten van Duitschland.

In Midden-Duitschland kan men met Pinksteren eveneens met eenige eigenaardige gebruiken kennis maken. Hebt gij wel eens van het „Hemelvaartsbier” gehoord? Dat wordt elk jaar op Hemelvaartsdag gedronken in de zoogenaamde „Hemelvaartsdorpen” Eienstedt, Gödewitz, Salzmünde, Zörnitz, Gorsleben en Krimpe, gelegen in het district Mansfeld-See. Elk dezer dorpen bezit namelijk een oorkonde uit de XIIIde eeuw, welke de bevolking tot dezen dronk verplicht ter nagedachtenis van Gravin Elisabeth, die eens door deze gemeenten zoo gastvrij werd onthaald, dat zij de betaling van den „tiende penning” kwijt-

schuld. Op vastgestelde tijden drinkt men thans op bepaalde plaatsen — op „bierheuvels” of in prieelen” — met Hemelvaartsdag het Hemelvaartsbier en wel, nadat vooraf de oorkonde is voorgelezen. Op deze ceremonie volgt ook een vroolijk volksfeest.

Dit gebruik heeft eigenlijk met het Pinksterfeest niets te maken, zooals voorts ook de „Uittocht der Geharnasten”, die om het jaar (even getallen!) op den Donderdag na Pinksteren te Torgau aan de Elbe wordt gevierd. Hier herdenkt men met dit feest den gelukkigen afloop van de veete met de stad Wurzen in het jaar 1542. In kostbare historische uitrustingen uit de Middeleeuwen trekken de drie „Bürgerkompagnien” naar de voor den stadsmuur gelegen weiden, waar een tentenkamp voor het vieren van het volksfeest is opgeslagen. Na drie dagen trekken de „Geharnasten” weer naar de stad terug.

Het „Questenfeest”, dat te Questenberg nabij Nordhausen in den Harz wordt gevierd, is daarentegen wel degelijk een overblijfsel van een Germaansch Lentefeest. In den nacht van den eersten op den tweeden Pinksterdag verschijnen, getrouw aan een oud gebruik, de mannen uit het nabijgelegen dorp Rothe „en brengen zout en brood”. In den daarop volgende nacht trekken de mannen van Questenberg met fakkels naar den Questenberg. Op den top van den berg verheft zich de „Wueste”, een tien meter hooge, dikke eikestam, waaraan een krans van berkentwijgen hangt. Vóór zonsopgang wordt de oude krans verbrand en een nieuwe aan den boom opgehangen. Dan volgt een plechtigheid in de kerk en een vroolijke jaarmarkt besluit het feest.

Aan den optocht der „Geharnasten” uit Torgau herinnert die, welke door het „rot der slagzwaardridders” in de stad Horn in Lippe wordt gehouden. In een gevecht, dat omstreeks 1500 plaats vond, veroverden de burgers van Horn zestien zoogenaamde „Bidehander” (grootte zwaarden, die met beide handen moesten worden gezwaaid) en een even groot aantal maliënkolders. Tijdens het schuttersfeest, dat met Pinksteren wordt gevierd, stappen de „Schlachtschwertierer” in hun historische uitrusting met hun reusachtige zwaarden aan het hoofd van den optocht door de met berkengroen versierde straten naar het feestterrein.

Het eigenaardigste Pinkstergebruik van het Zwarte Woud is zeker de „Bollenmarkt”, die sinds eeuwen op den eersten Pinksterdag op de hoogte van den Föhrenbühl nabij de horlogemakersstad Schramberg wordt gehouden. Van heinde en ver komen de herders met hun herdersklokjes toegestroomd. Een vroolijk, oorverdoovend bellen, bieden en ruilen, handelen en koopen begint. Iedere herder tracht voor zijn kudde een zoo fraai mogelijk klinkend klokje te verkrijgen. Op het zakelijke gedeelte volgt de gebruikelijke „hameldans”. Jongens en meisjes dansen, twee aan twee, rondom een feestelijk uitgedosten hamel en geven daarbij een stokje aan elkaar door. Plotseling loopt een wekker af en wie op dat oogenblik het stokje in de hand heeft, wint den hamel.

Er zijn nog heel wat meer eigenaardige, maar weinig bekende Pinkstergebruiken in Duitschland blijven voortbestaan. Zoowel op het platteland als in de steden bestaat ook heden de gewoonte nog huiskamers met Pinksteren te versieren met jonge berkentakken, de „Pfungstmaien”. R. D.

DE PAALKLEM

NIETTEGENSTAANDE er reeds vele maatregelen door de „Vereeniging tot behoud van Natuurmonumenten” en van regeeringswege ter bescherming der vogels zijn genomen, enerzijds door het aankopen van terreinen om het rustig broeden te bevorderen, anderzijds door het instellen van wettelijke bepalingen betreffende vangmethodes, worden toch nog steeds onguure practijken ten opzichte van het laatste uitgeoefend. Hierbij doel ik op de z.g. paalklem, die bij de wet voor de beschermde vogels natuurlijk verboden is, doch voor de schadelijke slechts op aanvraag mag worden gebruikt. Deze klem, die ook wel voor het vangen van ratten en muizen gebruikt wordt, wordt in geopenden toestand op een paal gelegd en door middel van ijzerdraad of touw daaraan bevestigd. De vogel zet zich nu op het ijzeren plaatje en brengt daardoor de veer in ontspanning, zodat de getande halve bogen dichtslaan. Hierdoor worden de poten van den vogel verbrijzeld en deze tracht nu weg te vliegen, hetgeen verhindert wordt door het gewicht van de klem en de bevestiging aan den paal. Zoo kan het voorkomen, dat zoo'n slachtoffer een zeer langen doodsstrijd heeft te voeren en zich geheel stuk vliegt. Door mij werden achtereenvolgens een kraai, torenvalk en houtduif gevonden, die alle nog levend in de klem zaten. Na de vogels bevrijd te hebben, zijn ze weer weggevlogen, doch zij zijn absoluut ten doode opgeschreven. Deze klemmen worden meestal door de boeren gebruikt om schadelijke vogels, b.v. kraaien, te bestrijden. Ik ben ten eenenmale tegen het doden van vogels, die op de z.g.n. zwarte lijst staan, maar dit zijn toch wel de laagste middelen, die kunnen worden toegepast. S.

Nice en haar „Centre Universitaire Méditerranéen”

DOOR THÉO DE VEER

„Il est à souhaiter, pour la gloire de Nice et de la Nation, que notre Centre se manifeste et s'impose, quelque jour, comme le lieu d'élaboration d'une connaissance méditerranéenne, le point où se forme une conscience de plus en plus nette et complète de la fonction de cette mer privilégiée dans le développement des idéaux et des ressources de l'homme. L'ordre, en toute matière, est né sur ses bords. Notre époque excessive gagnerait à ne pas l'oublier.”
PAUL VALÉRY — de l'Académie Française.
Administrateur du „Centre Universitaire Méditerranéen de Nice”.

DUS heeft dan, op een stralend zonnigen ochtend van de afgeloopen Aprilmaand, in Nice bij gelegenheid van de driedaagsche zitting aldaar van het permanent Volkenbondscomit  voor Letteren en Kunst, en in tegenwoordigheid van tal van autoriteiten, de inauguratie plaatsgehad van het er kortelings op de Promenade des Anglais voltooide gebouw van het „Centre Universitaire Méditerranéen”, van het, op voorstel van de Universiteit van Aix-Marseille, bij Ministerieel besluit van 18 Februari 1933 aldaar opgerichte „Institut d'Etudes Supérieures”. Een „Institut”, — laat ik dit terstond zeggen, — waaraan, gezien het zeer bijzondere en daarbij uiterst cosmopolitische karakter van Riviera's hoofdstad, van meet af aan een in allen deele speciaal en ganschelijk origineel cachet werd gegeven. (Slot op bladz. 263)

OUDE SCHAAPHERDER OP DE HONGAARSCH E POESTA

DE PINKSTERKONINGIN

DOOR MATTY VIGELIUS

PINKSTEREN in de Hongaarsche vlakte. ☼ Een landelijk en eenvoudig feest. ☼ Het Pinksterkoninginnetje is een klein meisje, niet ouder dan een jaar of vijf, zes, symbool van lente en jeugd. ☼ Hoe verder we naar het Oosten van Europa gaan, hoe zuiverder de oude volksgebruiken van geslacht op geslacht zijn blijven voortleven. ☼ Vooral bij de Slavische volkeren is het heidensch verleden nog lang niet dood en duikt telkens onder de een of andere gedaante weer op in karakteristieke volksgebruiken. Maar bij de Slavische volkeren niet alleen. Want wel niemand hangt zoozeer aan zijn oude overleveringen als de Hongaarsche boer. Zijn karakter is ernstig en teruggetrokken, maar hij houdt van zijn zinvolle volksfeesten. Zelfs thans nog worden in bepaalde streken soms boerenbruiloften gehouden, die verscheidene dagen duren en een klein vermogen kosten. Daarbij speelt eten en drinken een hoofdrol. Dan wordt ook gedanst en de tonen van den meeslependen czardas klinken tot ver in de rondte. ☼ Ge moet den czardas hebben zien dansen in de poesta. Dat is iets anders dan een shimmy of een foxtrot! Hij past bij het vurige Hongaarsche karakter, evenals de sprankelende Tokayer, die bij het dansen niet zuinig wordt aangesproken. Zelfs op een donkeren dag, als zware regenvlagen in slierten over de uitgestrekte Hortobagy, de grootste poesta van Hongarije, vegen en het buiten vol melancholie is, brengt de wilde czardas leven en vroolijkheid in de oude en beroemde herberg, waar onvervalschte zigeuners, in jasjes, zoo vet, dat men er soep van kan koken, maar met smachtende blikken en romantische lokken, uit hun hoofd den eenen czardas na den andere spelen. ☼ Dan treedt een der „tschikoschen” of paardenherders, die de geweldige kudden bewaken, de lage gelagkamer binnen. Hij heeft zich mooi gemaakt voor het feest van de Pink-

sterkoningin. Hij draagt een breedgeranden hoed met reigerveer. Een lange jas van schapenvel omhult zijn gestalte, op den rug versierd met kleurig borduurwerk. ☼ Deze nationale costuums, die de bewoners der Hongaarsche dorpen op feestdagen in de kerk of bij bruiloften dragen, moet men gezien hebben, om de schoonheid daarvan te kunnen waardeeren. Vooral de kleeren der vrouwen vertoonen vroolijke kleuren van groote verscheidenheid. ☼ Deze kleurenrijkdom vindt men ook in het Hongaarsche boerenhuis, waar in een oneindige variatie bloemen geschilderd zijn op een fond, welks kleur wisselt naar het district. De meest voorkomende ondergrondkleuren zijn bruin, wit, doch vooral groen en blauw. Deze bloemen worden, evenals in haast ieder soort van Hongaarsche ornamentiek, in boeketjes geschikt. Het rijkste bezit van de huisvrouw vormt het opge maakte pronkbed, tot tegen de zoldering opgetast met rijk geborduurd kussens, op de manier, zooals wij dit ook op Marken kennen . . . De prachtige borduursels op kussens en dekens zijn wel een bewijs voor de bedrevenheid in deze oude naaldkunst van de vrouwen der boerenbevolking. De gestyleerde rozen, anjelieren en tulpen op de weefsels van Mezökövesd en Hajdusag zijn betooverende bewijzen van de scheppingskracht der volksfantazie en over de geheele wereld bekend. ☼ Het homogene van de bevolking der Hongaarsche dorpen, met hun typische volkskunst, verhindert niet, dat toch ook een origineel en individueel karakter duidelijk hierin valt waar te nemen. Men merkt dit in de sierkunst, zoowel als in de muziek en in den dans op. Het individueele initiatief wordt aangemoedigd; de bedrevenheid om variaties aan te brengen, al naar de ingeving van het oogenblik, doet deze volkskunst zich buiten-gewoon gunstig onderscheiden van die van andere landen. In deze verscheidenheid ontdekt de opletten-

de waarnemer echter de grondliggende eenheid en harmonie, evenals hij een eenheid zal ontdekken in de verscheidenheid der tongvallen van de verschillende districten. Dezelfde geest manifesteert zich in de Hongaarsche muziek en in den dans, in de meubelstertijd worden die zoo fraai geborduurde kleedingbewondering staren de donkerroogige schoonen naar het moois, dat reeds door voorgaande geslachten werd gedragen. Want meen niet, dat deze kleeren ook voor het dagelijksch leven dienst doen. Dan kan men het wel af met het eenvoudige confectie-pakje, dat zooveel goedkoper is en zooveel „steedscher” lijkt. Alleen in de Hortobagy is deze slechte gewoonte nog niet binnengeslopen en ziet men de herders nog met hun schilderachtige kleeding te paard gezeten, met hun lange, klappende zweepen de kudden bijeen-drijven. ☼ En als het dan Pinksteren geworden is, vertoonen ook de jongelui van het dorp zich, wanneer zij de mis bezoeken, in hun fraaie, nationale dracht van lange witte mantels met roode vesten en hoeden met veeren. Allen in het dorp maken zich nu op voor de huldiging van het Pinksterkoninginnetje, een der meest charmante oude volksgebruiken in Hongarije. ☼ Meer dan duizend jaar geleden bereikten de heidensche Hongaren hun tegenwoordig vaderland, waar zij het eerst in aanraking kwamen met den Christelijken godsdienst. En zooals het ook bij andere heidensche volkeren was geschied, smolten oorspronkelijke en Christelijke gebruiken samen en kregen een geheel nieuwe beteekenis. Zoo is het Pinksterfeest in Hongarije ook zulk een mengsel van godsdienstige zeden. Ongetwijfeld is deze plechtigheid, die tevens een volksvermaak is, al zeer oud. Veel ouder, dan de vestiging der Hongaren in het land van den Donau. De Hongaren spreken in hun dichterlijke taal van den „rozenroode Pinkstermorgen” „piros pünközd”, en hun Pinksterkoningin wordt dan ook gevierd met bloemen en draagt de roode Pinksterrozen in het haar.

☼ Dit Pinksterkoninginnetje, een klein meisje uit het dorp, is waarlijk de lente in menschelijke gedaante. Ze is in het wit gekleed en wordt door de oudere meisjes van haar woonplaats rondgedragen. Het gezichtje met een sluier bedekt, wordt de kleine koningin van de eene boerenhofstede naar de andere gevoerd en om haar heen dansend, zingen de anderen vroolijke reidansen. ☼ Onder den kreet: „Omhoog met onze Koningin” wordt de kleine onder veel gelach en gestoei omhoog gebeurd. Snel licht zij haar sluiertje op en haar begeleidsters wenschen de boerin: „dat haar hennep zóó hoog moge groeien”. ☼ We weten, dat onder andere ook de hennep een vrucht-

KINDEREN UIT SIO IN FEESTKLEEDING

baarheidssymbool is. Het opbeuren van de kleine koningin bevordert daarom een rijken oogst. Worden dan ook de koningin en haar „hofdames” niet bijzonder welwillend op een bepaalde boerderij ontvangen, of worden de korven van deze laatsten wat al te schraal voorzien, dan zet men het koninginnetje op den grond. Geen sprake van, dat de oogst nu zal meevallen. . . . ☼ In langvervlogen dagen moet er behalve een Pinksterkoningin ook nog een Pinksterkoning bestaan hebben, maar, hoewel hier en daar van dit gebruik nog sporen terug te vinden zijn, is over het algemeen de Pinksterkoning toch van het tooneel verdwenen. ☼ Het lied der Pinksterspelers wijst echter ook nog op een oude, koninklijke bruiloft in het land der Magyaren, welke in 1211 gevierd werd en waarbij de met rozen

HONGAARSCH MEISJE, GEKLEED VOOR DEN PINKSTERKERKGANG

omkranste, koninklijke bruid, niemand minder was, dan de naar Thuringen uitgehuwelijkte, later heilig verklaarde Elisabeth van Hongarije, dochter van den Hongaarschen koning Andreas II. Wat vertelt ons de kinderlijke overlevering van deze groote gebeurtenis? In oude kronieken heet het: „Zusterke zusterke, Heilige Vrouwe Elisabeth, die reeds op den leeftijd van vier jaren als bruid naar Thuringen werd gebracht en in wier schortje de voor de armen bestemde aalmoezen in roode rozen veranderden, gedenk onzer”. Hoe leent zich deze bekoorlijke kinderfiguur voor het symbolische Pinksterspel! Nog thans leeft in de Hongaarsche spreekwijzen de uitdrukking: „Het duurt zoo lang als het Pinksterkoningschap”; wel een bewijs dat de kleine vorstin slechts kort de teugels van haar bewind in handen had. Hier en daar mengden zich onder de gebrui-

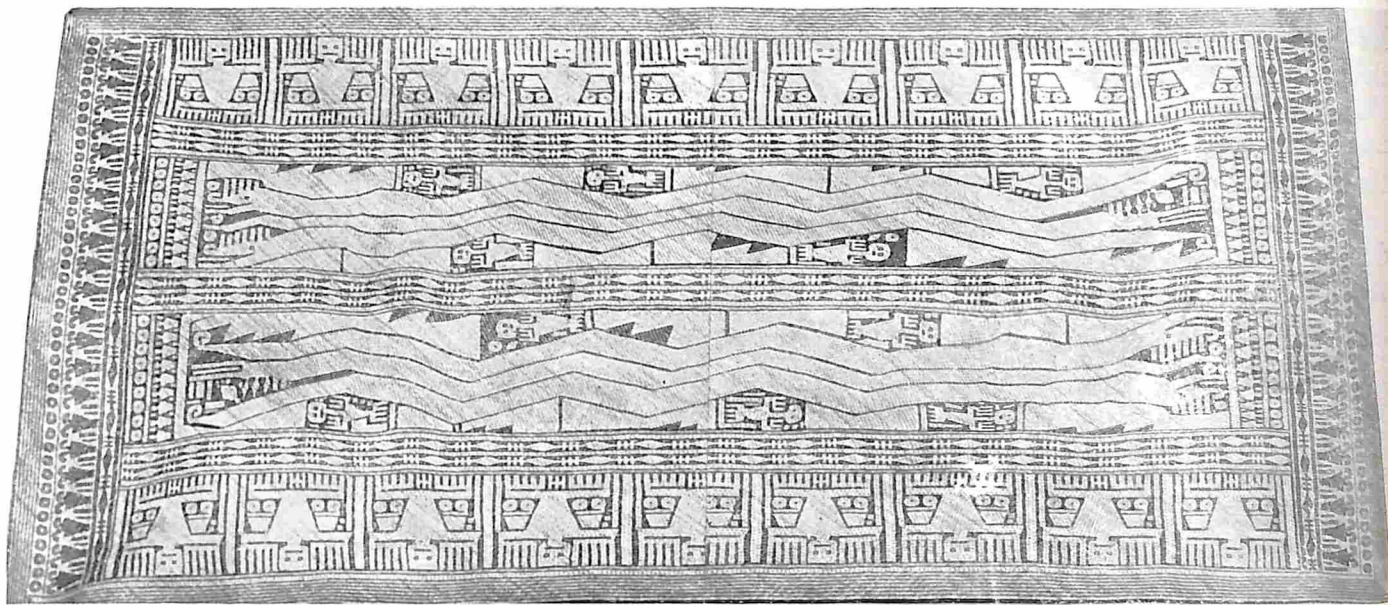
ken, die met het Pinksterkoningschap in verband staan, ook de zeden der volwassenen. Wij vertelden reeds, dat vroeger vrij algemeen ook een Pinksterkoning gekozen werd, wat nog duidelijker op een bruiloft lijkt, dan het tegenwoordige gebruik. Deze „koning” behield een jaar lang zijn uitverkoren positie. Op kosten van de andere jongelui van het dorp mocht hij in de herberg verteringen maken zooveel als hij wilde! Doch na een jaar was de schoone droom voorbij, tegelijk met het Pinksterkoningschap. Het menschenwerk, de menschengedachten en de menschen spelen uit lang vervlogen tijden worden in stand gehouden door de wereld van hen, die op het land leven en door die van het kind. In deze beide werelden leeft ook nog de kleine Pinksterkoningin voort met haar vier begeleidsters, die de vier Evangelisten voorstellen.

Merkwaardig vlechtwerk uit Z.O. Borneo

DOOR H. F. TILLEMA

OP mijn reis door Borneo maakte ik kennis met het mooie vlechtwerk der Dajaks. Ik fotografeerde er verschillende voorwerpen van en had het geluk mijn inlichtingen omtrent het vlechten en de beteekenis der vele figuren te kunnen krijgen van den heer Epple, den zending, die zeer veel jaren onder Dajaks heeft gewerkt en van hun gewoonten enz. als geen ander op de hoogte is. Te Koelakapoeas (in de buurt van Bandjermasin) kwam ik door bemiddeling van den heer en Mevrouw Dr. Visser in aanraking met een Dajaksche vrouw, die specialiste was in het vlechten van matten. Deze liet mij haar verschillende modellen zien, waarbij ik versteld stond over het groote aantal vlechtfiguren, die ze in haar matten verwerkte. Al die figuren — ettelijke tientallen! — hebben een beteekenis en een naam. Mevrouw Visser-Mijlius had de groote welwillendheid al die figuren te schetsen, de Dajaksche namen er bij te schrijven, hun beteekenis op te geven. Mevrouw Kühnle, echtgenoot van den zending, vereerde me mooie Dajak-mandjes, zoodat ik in het bezit kwam van kostelijk materiaal, waarvan ik hier iets ga mededeelen. Ik vermeld uitdrukkelijk, dat de „Baseler Zending” er naar streeft de oude motieven te behouden. Ik begin met enkele algemeene opmerkingen, die ik dank aan den heer Epple. „Bij het flikkerende licht van een harsvuurtje, of bij het de oogbedervende schijnsel van een walmend, zeer primitief olielampje”, zegt de heer Epple. „vlecht de Dajaksche vrouw halve nachten door matten en manden voor eigen gebruik of voor den verkoop. Vaak begint ze al vóór vier uur in den morgen te werken. Overdag heeft ze veel ander werk zooals: rijststampen, koken, het verzorgen der kinderen en huisdieren, kleeren maken, water halen enz. Hoed af voor de prestatie der Dajaksche vrouw! Borneo is een land, dat als geschapen is voor het gedijen van den rottanpalm, die met voorliefde gebruikt wordt voor het vlechtwerk. De zeer lange rottan wordt in stukken van eenige meters lengte gekapt en van buiten gereinigd. Dan worden die stukken met het mandaumesje gespleten en daarna getrokken tusschen twee mesjes, die op den juiste afstand van elkaar op een blok hout bevestigd zijn. De reepen worden van het weekere gedeelte ontdaan, zoodat alleen de

taaië, sterke bast overblijft. Die reepjes bast zijn over hun geheele lengte gelijk van breedte. Men gebruikt bij het vlechten, naast ongekleurde zwarte, roode en groene reepen. De Ot-Danoem vrouw in het binnenland (15—20 dagen roeien van de kust af) neemt voor de zwarte kleur de bladeren van boomen en andere gewassen, zooals „daoen kahtjoe loending”, „lapping titoeng”, „siwaoe”, „kalapindis”, enz. Ze stampet deze blaren fijn en mengt ze met het vuil van den slijpsteen en dat van het geslepen kapes. Met dit mengsel worden de reepen gekookt. (Chemisch is de werking de volgende: de bladeren bevatten looizuur, dat zich met het ijzer van mandau en slijpsteen verbindt tot het zwarte looizuurijzer. 't Is hetzelfde principe dat toegepast wordt bij het maken van galnoteninkt). In Apo-Kajan volgen de Poenans een andere methode. Ze begraven de te verven reepen in zwarte aarde en laten ze zoo eenige dagen liggen. Daarna worden ze bestreken met, naar ik meen, ramboetanblaren. Men ziet: het principe is hetzelfde: ijzer uit de aarde en looizuur uit het blad. De rottanblaren zijn nu zwart, waarna ze in de schaduw worden opgehangen om te drogen. Als de rottan droog is, is ze door en door zwart. De groene kleur wordt verkregen door „salè njahtang” (roet van hars) te koken met de blaren van een slingerplant, de „sapang”. Men krijgt dan een gewone massa. Rood verkrijgt men uit den bast van den „katiwang”-boom. De bast wordt in stukjes gesneden en vermengd met de schors van de kalapaitboom. Met dit mengsel kookt men de rottanreepen tot alles flink gaar en rood is. Ook nu mogen de rottanreepen niet in de zon worden gedroogd. Deed men het wel, dan zou de kleur niet mooi rood worden. Deze kleuren zijn duurzaam, goed bestand tegen wasschen. Vaak gebruikt men voor vlechtwerk ook biezen (poeroen) en de blaren van bepaalde palmen. Van

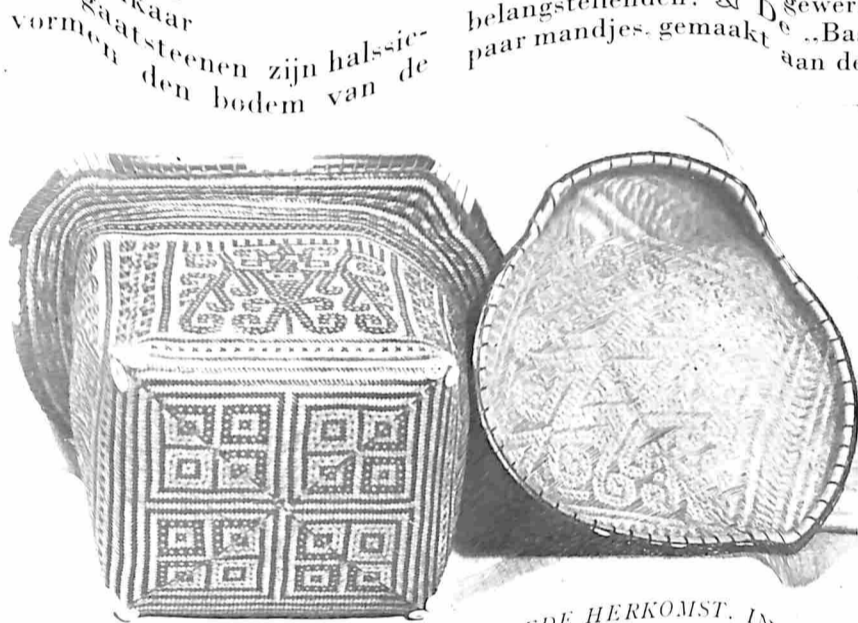

HET MEEST MERKWAARDIGE VOORBEELD VAN DE HOOG STAANDE DAJAKSCHE VLECHTWERKKUNST: DE MAT MET MYTHISCHE SLANGEN. ENZ. ENZ.

de hierbij afgebeelde „darèn ching“ mat vertelde de heer Epple mij het volgende: „De „darèn ching“ mat vertoont de afbeelding van een „njaloeng“ of „mihing“, een soort vlot, gemaakt van bamboe. Het is 5 meter lang en 6 meter breed. Vooral aan de Boven-Kahajan gebruikt men het veel om er visch te vangen. Daartoe legt men het midden van de rivier als deze bandjirt, en maakt het in twee dikke pijlers vast. De visschen worden aan den bodem der mihing, waardoor ze kan vangen. Men brengt ze levend naar huis. Pas daar mag men ze dooden. De mat zijn de mihings afgebeeld. De is een voorstelling uit de sagenwereld. Op „Ot Danoem“ (een groote Dajakstam) zeggen: „Njaloeng kanalahkat sambon, panambok gongs“. De drie hoofdfiguren in het midden zijn „ehing“, „sapan“, die der rivieren (deze wordt ongeveer 11 meter lang). De werpige vierkante figuren zijn aan geregen agaatsteenen (sabon). Die vormen de „ehing“. De ronde figuren (kalabtoeng) stellen gongs voor. De driehoekige figuren stellen bloemknoppen voor: de menschelijke goden en laven; in het midden „Kandang“ en „Kamèloeh“, een hemelsch broederen zusterpaar. Aan den rand vindt men „Telon“, den Dajakschen Charon. Volgens een sage der „Ot-Danoem“ is „Kamèloeh“, de zuster van „Kandan“, de eigenares der drie hemelvischen. Op een goeden dag haalde ze er haar familieleden toe over een zeer mooi en duurzaam vlot te maken. De pijlers werden gemaakt van „donderhout“, de bodem van de kern van den dolk- (zwaard)boom. Nu vischte men in de Mamilai Tingang-rivier „ehing“, die voorzien waren van edelsteenen schubben. De meest op den voorgrond tredende vaardigers der „Yihing“ waren Loendjaja, Soebawoeng en Awin Pandoeng. Toen het vlot gereed was, werd het versierd met zijden vindt men ze naast elkaar geplaatst aan de kanten der „mihing“. De „mihing“ werd voorzien van een dak, gemaakt van doeken; anders zouden de „ehing“ er niet in willen komen. Het duurde niet lang of de „ehing“ verlieten hun hopen, omdat ze fluit-, trommel- en gonggeluiden vernamen, die uit de „mihing“ schenen te komen. Dadelijk zwommen ze er in. 's Ochtends gingen men naar de „mihing“ kijken. En wat zag men? Er waren „ehing“ in van buitengewone schoonheid. Hun lichaam was geheel bedekt met hoorntjes van goud. Kamèloeh liet de visschen vangen en gevangen zetten in een sterke kooi, om er zich aan te verlustigen. De „ehing“ werden hoe langer hoe tammer. Af en toe kon men eenige der edelsteenen schubben wegnemen, zoodat de eigenaren veel verdienden. De „ehing“ bezaten ook groote magische kracht, zoodat men hun geloften deed, aan hen offerde, als men ziek was“. De sage vernam de heer Epple van een Ot-Danoem. Aan de Boven Kahajan zegt men van de „daring ching“ mat: „Wie een dergelijke mat wil vlechten, moet voorzichtig te

Foto's H. F. Tillema
A. MANDJE VAN GEVLOCHTEN AL-ROTTAN, GEMAAKT IN HET ALERDIEPSTE BINNENLAND VAN BORNEO (BOVEN-KAHAJAN). DE GESTYLEERDE MENSCHELIJKE BE-FIGUUR IS OORSpronkelijk BE-DOELD ALS MIDDEL

C. MANDJE MET DEKSEL VAN DEZELFDE HERKOMST. IN BEIDE ZIJN FIGUREN INGEVLOCHTEN, DIE MYTHISCHE, MAGISCHE BE-TEKENIS HEBBEN

B. MANDJE VAN DEZELFDE HERKOMST. OP DEN VOORGROND WEEER DE MENSCHELIJKE BE-LEERDE LEDEMATEN. HET HENGSEL STELT GESTYLEERDE KIK-VORSCHEN VOOR

werk gaan. Hij (manjaki), zich moet zich van tevoren met bloed bestrijken daardoor beschermen. Woordelijk beteekent het: zich afkoelen. Deed hij het niet, dan zou hij „loelah“ (bloedschande begaan). 2° Niet ieder mag op de mat gaan zitten, vooral ter jonge meisjes; ze zouden dan een slang men wereld brengen. 3° Meestal plaatst een op de mat heilige potten. 4° Wie luchtgeest tot helper hebben. Onder het vlechten moet hij zingend (mamandak) de mededeenis der „mihing“ en der „Kamèloeh“ mogen de rijken, de dappere krijgshelden, de beroemde mannen er op zitten. Ook zij, die dan de lofliederen zingen. 6° Voor ongepersonnen is ze als ligmat taboe. Volwassen personen mogen er maar kort op zitten, omdat er zich anders ongedierte in nestelt. Den heer Epple ben ik voor zijn inlichtingen zeer erkentelijk. Het is zeer jammer, dat zijn vele rijken werk hem belet, om zijn buitengewoon bende schat van materiaal, betrekking heb-jaren op de Dajaks, waaronder hij zoo lange heeft met de grootste toewijding en liefde De „Baseler Zending“ vereerde me een aan de Boven Kahajan, die ook merkwaaardig zijn. Ze dragen hengsels, die een gestyleerden kikk-vorsch voorstellen. De menschelijke figuren er op stellen voor hij a: „sahawong“ een der sangiang's; op b „njarang“ de booze woudgeest met kam op het hoofd. De figuren op zij van het lichaam zijn gestyleerde bladeren en takken, de kleeren van den geest. De verticale lijnen zijn alang-alang-stengels, waarin bloemen, die spoedig zullen ontluiken. De horizontale rand bovenaan — rood met stippen — is een versiering, die geen beteekenis heeft. De vierkante figuren naast de alang-alang-stengels stellen vruchten voor, de „boewah paravri“ vrucht van een soort treurwilg, die wel aan den kant der rivieren groeit. Op afbeelding c ziet men links den bodem van het mandje. De vierkantjes stellen duiden is rechts, op c afgebeeld. Dit deksel is merkwaardig, omdat de figuren er zijn ingevlocht, legd terwijl ze bij het andere mandje opgevarenstengels voor en misschien ook nog de maan met het firmament. Dit mandje wordt nog maar gemaakt door één kleinen Dajakstam, die der „Oloh Barah Heam“, die te Toembang Malahoei“ a/d Boven Roengan en zijrivier van de Kahajan woont. Zende liet Schwartz, die er jaren heeft gewerkt, huisde zich, toen hij naar Bandjirmasin vermandjes, uit liefde voor de vlechtkunst, de doel de kunst niet verloren te doen gaan. Hij bleven er streng op, dat de mandjes in stijl leven. De heer Schwartz is niet meer in is hij heengegaan. Zullen de merkwaaardige mandjes met hem verdwijnen?

FREDERIK DE GROOTE liet om de Nicolaïkerk te Potsdam overdekte gangen boukerkeraad diende bij den koning een verzoekschrift in, hierin wijziging te brengen, hetwelk Frederik voorzag van het onderschrift: „Zalig zijn zij, die niet zien en toch gelooven.“

PHLOX AMOENA

DOOR G. KROMDIJK

ALS we den naam Phlox lezen, denken we onwillekeurig aan den herfst. De naam Herfstsering, waaronder de Phloxen algemeen bekend staan, draagt daartoe niet weinig bij. Toch is de naam niet slecht gekozen, want is het de sering, die in het voorjaar zijn heerlijk aroma verspreidt, in het najaar boeien ons de Phloxen door hun verrukkelijken geur. Sommigen vinden zelfs den Phloxengeur binnenshuis eenigszins bedwelmend, zoodat zij deze liever niet als snijbloemen gebruiken. ☼ Er is nog een andere naam, die al even karakterestiek is, n.l. Vlambloem. ☼ En inderdaad, het is alsof een groepje bloeiende Phloxen als het ware vlamt. De heldere kleuren komen prachtig tot hun recht tegen een donker-groenen achtergrond, en als ge dan 's avonds, of liever tegen den avond, naar de Phloxen kijkt, dan is het alsof ge vlammeende plekken in uw tuin ziet. ☼ Juist bij het scheiden van den zomer komen de Phloxen en zetten uw tuin nog in de felle zomerpracht. ☼ Het is dan ook geen wonder, dat het populaire bloemen zijn en dat ze in zoo goed als geen enkelen tuin ontbreken. ☼ Maar

U is niet zoo enthousiast over uw Vlambloemen? Dat komt omdat ge nog met de verouderde soorten zit, met hun fletse kleuren en hun magere bloemtrossen. Phloxen gaan nu eenmaal nooit dood, en daarom blijft ge tenslotte zitten met een aantal planten, die ook al in Grootvader's tuin stonden, en die nu zoo goed als niet meer bloeien. Die planten moet ge nu maar eens opruimen, en wat

nieuwe koopen, en ge zult perplex staan over de zware bloemtrossen en de prachtige kleuren. ☼ Eigenlijk zouden we het niet over de herfstbloeiende Phloxen hebben, maar meer over die lieve, kleine voorjaarsbloeiertjes. ☼ De Phloxen zijn in drie groote groepen te verdeelen, n.l. de voorjaars- zomer- en herfst-

bloeiende soorten. Hoe bekend de soorten uit de laatste groep ook mogen zijn, vrij onbekend zijn de lage voorjaars Phloxen. Dat is wel heel jammer, want ze zijn zeker niet minder mooi dan hun grootere broers. Ook onder deze miniatuur-Phloxen treft men heel wat soorten aan, die bijzonder geschikt zijn voor perkbeplanting, en dan vooral als ondergrond in een perk Darwin-Tulpen. Niet alleen als perkplant, doch ook in de voorste rijen van den border komen ze goed tot hun recht. ☼ De ideale plaats is echter wel de rotstuin, en de eenige die we daar nog wel eens in aantreffen, is de Phlox Amoena. Ongetwijfeld is dit echter ook een van de mooiste. Ze wordt niet hooger dan vijftien tot twintig centimeter, en is daarbij van April tot Juni als overladen met de prachtige zuiver rose bloemen. ☼ Nu ook in vele liefhebberstuinen kleine „rotsjes“ meer en meer voorkomen, is het zoeken naar laagblijvende en mooi bloeiende plantjes. Welnu, ge vindt in Phlox Amoena een dankbaar plantje, want juist op de droogste plekjes, waar anders weinig groeien wil, zal zij u juist beloonen met een schat van bloemen, zoodat de afbeelding wel overduidelijk toont.

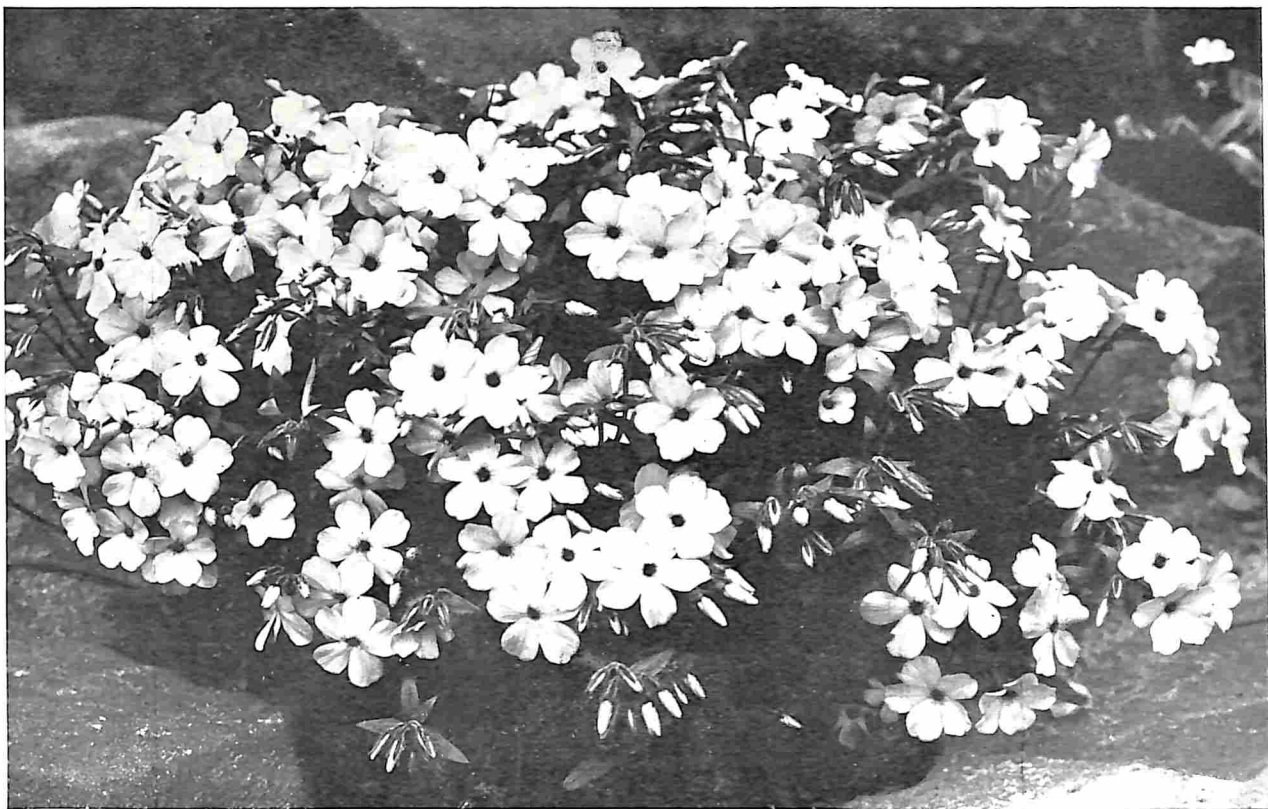

Foto W. H. Dingeldein

PLOX AMOENA

☼ Het eerste jaar na de planting moet ge echter niet te veel van verwachten, doch het tweede jaar gaan ze reeds schuil onder een weelde van bloemen. Heeft men een stapelmuurtje, dan kan men ze boven aan den achterkant planten, op den duur hangen ze er dan als bloeiende kussens overheen. ☼ Ook voor het maken van randjes in kleine tuintjes zijn ze buitengewoon mooi. De beste planttijd van dit aardige gewasje valt in Maart-April, doch men kan ook direct na den bloei planten, en zelfs nog wel tijdens den bloei, want een solide kweeker levert de plantjes toch met een potkluitje, zoodat ze van het verplanten weinig last hebben.

Zes oude proeflokalen en slijterijen te Amsterdam

DOOR WILLY VAN DER TAK

DE vereniging van Fransche wijnhandelaren houdt er een slagzin op na, die in weinig woorden een wereld van overtuiging besloten houdt, en die zij dan ook tot in de kleinste en afgelegenste dorpen toe op muren en schuttingen heeft laten schilderen — opdat iedere vreemdeling, zoodra hij de grens over komt, eraan herinnert wordt, dat hij zich bevindt in het land van den wijn. Stel u een vreemdeling voor, die om de een of andere reden naar Frankrijk gereisd is. Hij heeft de grens nog maar net achter zich gelaten — of hij per trein reist of per particulier vervoermiddel doet er niet toe — en hij ontdekt plotseling, dat zijn maag teekenen van onrust geeft en dat het dan ook de hoog tijd is voor zijn eerste Fransche déjeuner. Als hij dus per trein reist, zal hij zich naar den restauratiewagen begeven — reist hij per auto, dan zet hij die stil voor het eerste het beste dorpsrestaurantje, dat hij op zijn weg tegenkomt. In beide gevallen zal men hem vragen, wat hij bij zijn déjeuner wil drinken. „Et comme boisson, monsieur?“ Is hij een Hol-

lander, dan zal hij op het punt staan: „Koffie“ te antwoorden. Is hij een Duitscher, dan ligt het hem op de lippen om te zeggen dat zijn wenschen naar bier uitgaan. Maar wat gebeurt er? De trein rijdt toevallig door een dorpje, en in het langschieten springen hem plotseling een paar woorden in het oog, die met reusachtige letters op den achterkant van een huis geschilderd zijn. „Un repas sans vin est une journée sans soleil!“ — dan wel de automobilist kijkt even naar buiten of de Fransche dorpsjeugd zijn wagen wel met rust laat en zijn oog valt daarbij op een korten zin, die op een schutting vlak achter dien wagen is geschilderd: „Un repas sans vin est une journée sans soleil!“ Wat doen natuurlijk beiden onmiddellijk? Zij bedenken plotseling, dat er in die woorden veel waars zit, en in plaats van bier of koffie bestellen in Frankrijk bezorgende. Op dien eerste volgen er natuurlijk meer. ☼ Dat is Fransch raffinement. ☼ Men zegt, dat de Hollanders geen geraffineerd volk zijn en dat een dergelijke subtiele

manier om de aandacht van vreemdeling en landsman op een nationaal product te vestigen, nooit voor den Hollander — weggelegd zou zijn. Holland heeft ook zijn nationale industrie — een tweelingzusje van den Franschen wijnbouw: Holland

heeft zijn beroemde likeurstokerijen en distilleerderijen, die in het buitenland op hun gebied zeker even veel naam hebben als de Fransche wijnen. Nochtans, houdt de Hollandsche Vereeniging van Likeurstokers — die toch vast en zeker ook bestaat — er zoo'n slagzin op na als de Fransche wijnhandelaren? Maakt zij op even subtiele en drastische wijze reclame voor haar product — voor ons nationaal product? Of laat zij met Hollandsche lankmoedigheid maar alles aan het toeval over, en staat ze goeder-tieren toe, dat in Holland de Duitscher zijn Duitsche bier, de Engelschman zijn Schotsche whisky en de Franschman zijn Fransche wijn drinkt? Wie Amsterdam kent en zijn oude proeflokaaltjes en slijterijen, die houdt een beschuldiging als deze niet lang vol. Al kent hij er maar een paar en niet alle, dan zal hij nog moeten inzien, dat zijn theorie over het Hollandsche gebrek aan raffinement in allen gevalle wat de Amsterdamsche likeurstokers en distillateurs betreft, niet opgaat, en dat integendeel Holland in dit opzicht in allen gevalle Frankrijk met gemak de loef afsteekt. Geen slagzinnen — hoe geraffineerd, hoe overtuigend ze ook zijn mogen! Dat is een manier van reclame maken, die den Hollander te grof — niet verfijnd, niet onopvallend en misschien ook wel niet — hoe vreemd het ook moge klinken — overtuigend genoeg is. Geen opschuttingen en muren geschilderde groote woorden, die ten slotte toch niets dan woorden zijn, maar een daad, simpel, als vanzelf sprekend en onopvallend gedaan — en in zijn simpelheid pakkender en boeiender en bekorender dan de treffendste slagzin! Wie de charme van die typische Amsterdamsche instelling — het oud-Hollandsche proeflokaaltje, kent, die weet, dat er hier inderdaad een industrie in geslaagd is om op de treffendste en charmantste wijze reclame voor zichzelf te maken, die er ooit te vinden zou zijn. Het reclame-element raakt er voor den buitenstaander volkomen bij op den achtergrond; en niets dan een traditie vol bekoring en een gebaar van werkelijk loffelijken burgerschapszin blijven over. De traditie is de traditie, die iedere goede Amsterdamer kent en in stand houdt, zoo hij eenigszins kan — dat is de traditie van den dagelijkschen borrel, staande gedronken voor de toonbank van zoo'n oud Amsterdamsch proeflokaaltje of slijterijtje. Het gebaar van burgerschapszin is dat van al die verschillende Amsterdamsche distillateurs, die elk het stukje oud stadsschoon, dat ze in hun bezit hadden, niet alleen naar waarde wisten te schatten, maar die

er ook zorg voor droegen op zoo'n manier, dat het voor het nageslacht bewaard bleef en voorloopig ook nog wel blijven zal. En zoo typisch Amsterdamsch is — dank zij dat gebaar — die traditie geworden, dat zij zelfs een plaats gekregen heeft in Baedeker, die iederen vreemdeling aanraadt bij zijn bezoek aan Amsterdam toch vooral ook een kwartiertje te spendeeren aan een oud-Hollandschen borrel in één van de oud-Hollandsche — „altertümliche“ — proeflokaaltjes „De Gekroonde Wildeman“ of „De Drie Fleschjes“. De lijst is daarmee weliswaar niet compleet — terwijl Baedeker de op zichzelf al onvergeeflijke fout begaat den Amsterdamschen Jordaan, één van de meest typische oude stadsgedeelten, als quantité négligeable te beschouwen, ziet hij daarmee tegelijkertijd een paar van Amsterdam's mooiste oude proeflokaaltjes en slijterijen over het hoofd — maar op zichzelf bewijst het feit toch, dat de oude Amsterdamsche „Likörstuben“ zoowel in het Amsterdamsche leven als in het Amsterdamsche stadsbeeld een groote plaats innemen. Van die proeflokaaltjes behooren inderdaad „De Drie Fleschjes“ en „De Gekroonde Wildeman“ tot de oud-

„DE DRIE FLESCHJES“ IN 1788

ste en de bekendste, terwijl ze bovendien beide op dezelfde manier ontstaan zijn. In de tweede helft van de zeventiende eeuw werd namelijk door twee Amsterdamsche likeurstokers in het centrum van de stad een huisje aangekocht, waarin

ze een distilleerderij vestigden. Toen later de zaken uitgebreid moesten worden, werden de distilleerderijen naar de belendende perceelen verplaatst, terwijl de oorspronkelijke panden tot proeflokalen werden ingericht en sindsdien geheel in den ouden toestand bewaard werden. Op deze manier is „De Drie Fleschjes“ ontstaan, dat in de Gravenstraat bij Dam en Nieuwe Kerk ligt. Het oude huisje zelf, met zijn kittig trapgeveltje, zijn oud-Hollandsche halve deur en zijn kleine ruitjes, dateert vermoedelijk van nog voor 1640, het jaar waarin de distilleerderij erin gevestigd werd. De oudste afbeelding, die van het pand bekend is, is een zich in het Museum Fodor bevindende oude prent uit het jaar 1788, waarop „De Drie Fleschjes“ volkomen in zijn tegenwoordigen toestand tusschen de andere oude geveltjes pronkt, waarvan er op het oogenblik verscheidene verdwenen zijn. Wanneer „De Drie Fleschjes“ voor het eerst zijn renommée als proeflokaal heeft gekregen, is niet makkelijk na te gaan — maar wel staat vast, dat die ras-

„DE GEKROONDE WILDEMAN“ IN DE PIJLSTEEG

echte Amsterdamer, Justus van Maurik, er in één van zijn boeken al een geestdriftige beschrijving aan wijdde. Aan den anderen kant van den Dam, in de Pijlsteeg, ligt sinds 1689 de tegenhanger van „De Drie Fleschjes“ — „De Gekroonde Wildeman“ van Wijnand Fockink. De firma zelf werd tien jaar eerder op dezelfde plaats in de Pijlsteeg ge-

vestigd. Toen later de zaken uitgebreid moesten worden, werden de distilleerderijen naar de belendende perceelen verplaatst, terwijl de oorspronkelijke panden tot proeflokalen werden ingericht en sindsdien geheel in den ouden toestand bewaard werden. Op deze manier is „De Drie Fleschjes“ ontstaan, dat in de Gravenstraat bij Dam en Nieuwe Kerk ligt. Het oude huisje zelf, met zijn kittig trapgeveltje, zijn oud-Hollandsche halve deur en zijn kleine ruitjes, dateert vermoedelijk van nog voor 1640, het jaar waarin de distilleerderij erin gevestigd werd. De oudste afbeelding, die van het pand bekend is, is een zich in het Museum Fodor bevindende oude prent uit het jaar 1788, waarop „De Drie Fleschjes“ volkomen in zijn tegenwoordigen toestand tusschen de andere oude geveltjes pronkt, waarvan er op het oogenblik verscheidene verdwenen zijn. Wanneer „De Drie Fleschjes“ voor het eerst zijn renommée als proeflokaal heeft gekregen, is niet makkelijk na te gaan — maar wel staat vast, dat die ras-

vestigd; maar in 1679 werd het oorspronkelijke gebouw door brand verwoest, en zoo is het proeflokaal tien jaar jonger dan zijn eigenaar. Het huis heeft den oorspronkelijken stijl volkomen bewaard; glimmend van Hollandsche vriendelijkheid en properheid staat het als een kneuterig sprookjeshuisje te pronken in het smalle, donkere steegje, waarin verder niets dan sombere kantoorgebouwen en pakhuizen staan. Is het toeval of welwillend opzet, dat de overkapte boog van het aan de Damstraat gelegen groote winkelpand precies het uitzicht op de onderste verdieping van „De Gekroonde Wildeman” vrij laat? Alleen opzettelijke bezoekers zouden anders van dit stukje oud-Hollandsche bouwkunst hebben kunnen genieten — nu is tenminste ook aan toevallige voorbijgangers in de Damstraat een boog-omlijste glimp ervan gegund. En de glimp is voldoende — wie die cenmaal gehad

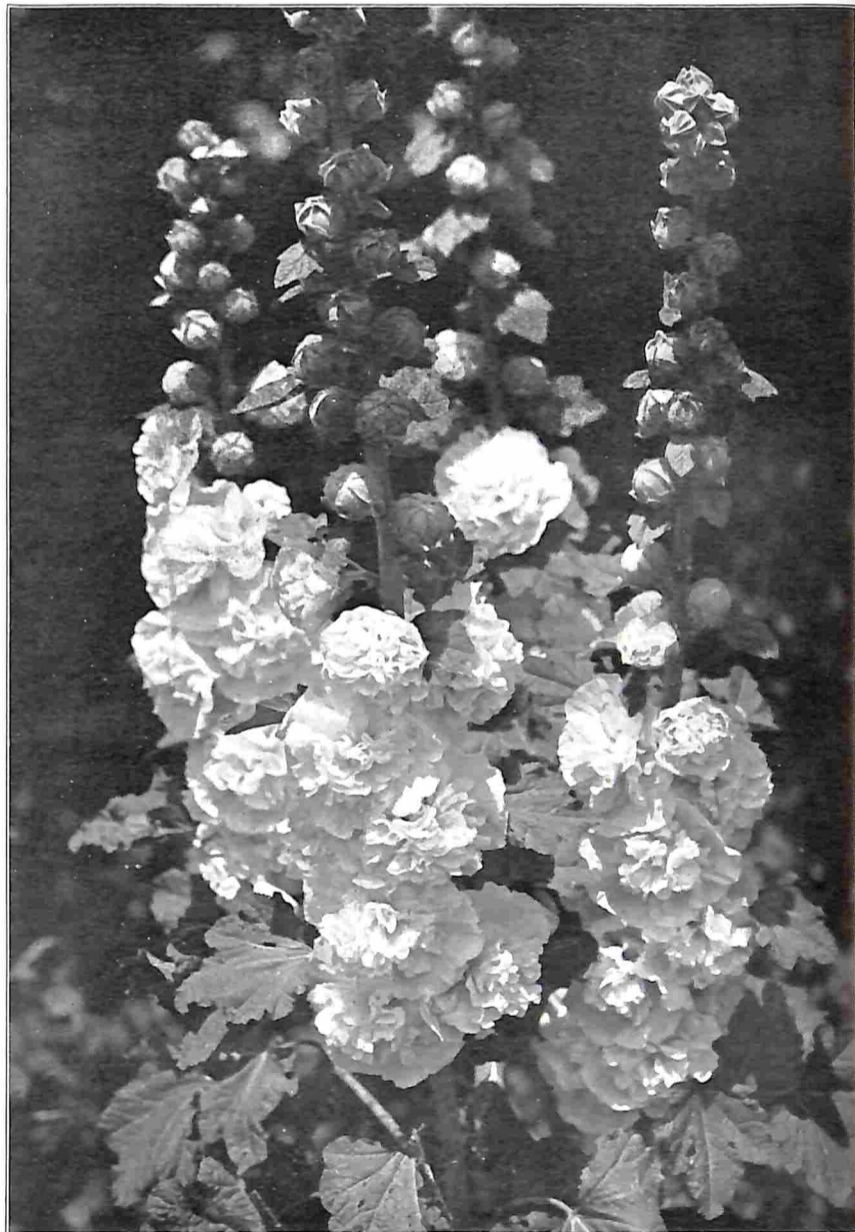
heeft, gunt zich bij gelegenheid ook nog wel eens den tijd om verder door te loopen en zijn oog eens te gast te laten gaan op het sierlijke, gebogen geveltje — licht ook, dat hij zijn onderzoekingen nog verder uitstrekt en in het iets beneden het straatoppervlak gelegen proeflokaaltje binnenstapt om het oude interieur te bewonderen. ☞ Aan het feit, dat ze zoo midden in het centrum liggen, danken deze twee vermoedelijk wel hun bekendheid; bovendien hooren ze ontegenzeggelijk tot de zeer mooie staaltjes van zeventiende eeuwse bouwkunst te Amsterdam. Maar ook in wat verder afgelegen gedeelten van de oude stad zijn verscheidene van die oude slijterijtjes en proeflokalen te vinden, die, zoowel van buiten als van binnen, de aandacht overwaard zijn en van wier bestaan, merkwaardig en jammer genoeg, toch maar zoo weinigen afweten. (Slot volgt)

STOKROZEN (*ALTHAEA ROSEA*)

DOOR G. KROMDIJK

DE Stokrozen of *Althaea's* behooren tot de tweejarige planten. Daartoe rekent men de planten, welke het eene voorjaar gezaaid, het daaropvolgende voorjaar of dienzomer bloeien, zaad geven, en daarna in den herfst afsterven. Lang niet alle tweejarige planten houden zich strikt aan dit schema; er zijn er die door hun weligen groei het eerste jaar reeds bloeien, terwijl andere, die in minder gunstige omstandigheden verkeeren, eerst het derde jaar bloeien, tenslotte nog enkele soorten die eigenlijk inplaats van twee-meerjarig zijn. ☞ Tot deze laatste behooren de Stokrozen, die het bij een goede behandeling wel tien tot vijftien jaar lang kunnen volhouden. Maar hoe ouder ze worden, des te minder bloeien ze en des te meer hebben ze ook van de roestzwam te lijden, waaraan helaas heel weinig te doen is. Alleen als men de planten tweejarig kweekt, dus elk voorjaar zaait, heeft men van dat euvel zeer weinig last, terwijl de bloemstengels ook belangrijk hooger zijn, en de bloemen grooter. De stokrozen behooren tot de reeds zeer oude tuinplanten, die eeuwen geleden, vooral in de Hollandsche tuinen, vrij algemeen voorkwamen. Krijgt men oude gravures of platen in handen, dan zal men ze daarop meermalen vlak naast het raam aantreffen. ☞ Lang hebben ze het volgehouden, maar in de hedendaagsche tuinen treft men ze toch weinig meer aan. ☞ Dat is toch wel jammer, want die levende, kleurige bloemzoulen, die hoog boven alles uitsteken, trekken toch bijzonder de aandacht. Bovendien worden de groote, glanzende, satijnachtige, zoet-geurende bloemen door talrijke zweefvliegen en vlinders bezocht, zoodat we niet alleen kunnen genieten van de fraai gekleurde bloemen, doch ook van de dito vlinders. ☞ Doordat men de stokrozen in alle mogelijke kleuren, zelfs witte en zwarte, aantreft, is het aspect door het drukke vlinderbezoek telkenmale anders. ☞ De naam stokroos is misschien voor sommigen wel een weinig misleidend; men houdt ze dan voor stamrozen. Daar hebben ze echter totaal niets mee te maken, ze behooren zelfs niet eens tot dezelfde familie. Hoe de stokrozen in den tuin te gebruiken zijn? Wel, in de eerste plaats als bloeiende achtergrond in een groote border. Daar zit men werkelijk wel eens verlegen om planten van drie meter hoogte, en die hoogte kunnen ze op een zonnige, beschutte standplaats, en op een voedzamen, flink losgewerkten bodem, gemakkelijk bereiken. Vooral veel mest

en veel vocht, U begrijpt, dat zulke hooge snaken heel wat kunnen gebruiken. Het mooiste effect bereikt men door een vijftal planten van één kleur bijeen te zetten. Dat is, nu men de verschillende kleuren zuiver uit zaad terug krijgt, geen bezwaar meer. ☞ Bijzonder aardig zijn ze ook ter maskeering van een gevel, of vlak bij den ingang van een tuinhuisje, waar die bloeiende schildwachten het geheel een romantisch aanzien geven. Natuurlijk zijn ze ook heel geschikt om ze tusschen laagblijvende heesters te planten; al worden ze dan van onderen wat kaal, dit is nog geen bezwaar. Het is reeds jaren geleden, dat we tusschen een nogal ruim geplante groep coniferen hier en daar verschillend gekleurde stok-

ALTHAEA ROSEA FL. PL. (SCHOTSCHER STOKROZEN)
Uit: „Vaste-, Tweejarige en Rotsplanten”, Uitgave Tuinburg, Bodegraven

rozen aantreffen, die het daar tegen dien groenen achtergrond bijzonder goed deden, en die het sombere van de coniferen geheel ophieven. ☼ De cultuur diging door zaaien geschiedt, iets wat de liefhebber heel goed in eigen tuin doen kan. ☼ Over het algemeen wordt er in de liefhebberstuinen nog veel te weinig gezaaid. De liefhebberij heeft men veelal wel,

maar de noodige kennis ontbreekt. Gelukkig is er echter de laatste jaren door juiste voorlichting wel een merkbaren vooruitgang te bespeuren. De eenjarige zaadbloemen treft men dan ook al in vele tuinen aan, maar dat ook vele vaste planten en vooral ook de tweejarige planten zoo gemakkelijk door zaaien zijn te vermenigvuldigen, dat is iets wat de meeste liefhebbers in het geheel niet weten. Het zaaien en opkweken van eigen planten is niet alleen veel prettiger, maar ook veel goedkooper, wat toch mede een belangrijke factor is. ☼ Het is nu een heel goede tijd om stokrozen te zaaien. Men zaait eind Mei—begin Juni gewoon in den vollen grond; heeft men een broei-bakje, dan is dat natuurlijk te prefereeren. Men dient er rekening

mee te houden dat de zaden vrij onregelmatig kiemen, en de plantjes zich eerst na drie of vier weken vertoonen. Er kunnen soms beschadigde zaden bij zijn; deze zijn doorboord door een insect; toch ontkiemen ze wel, als tenminste het vruchtbeginsel niet beschadigd is. Zoodra ze een paar blaadjes hebben, moet men ze liefst een weinig in de schaduw verspenen: beter is het om ze in potten te kweken. ☼ Tegen den herfst kunnen ze dan worden uitgeplant, waarop ze den volgenden zomer volop bloeien. Wenscht men ze een paar jaar over te houden, dan mag de standplaats vooral in den winter niet te nat zijn. Om het weggroten tegen te gaan, kan men rondom den wortelhals een laagje scherp zand ter diepte van 15 tot 20 cm aanbrengen. Meerjarige planten geven over het algemeen heel wat scheuten, waarvan we echter slechts een viertal stengels laten doorgaan. Men krijgt dan zwaardere

stengels met grootere bloemen. Zooals gezegd, treft men ze tegenwoordig in allerlei kleuren aan, zoowel enkel- als dubbelbloemig. Heeft men een bijzonder mooie kleur, dan kan men de jonge scheutjes in het voorjaar ook door stekken vermenigvuldigen, men weet dan zeker dat men dezelfde soort heeft. ☼ Naast de tweejarige stokrozen zijn er nog de eenjarige, die, mits tijdig in het voorjaar gezaaid, nog hetzelfde jaar bloeien.

PAUL VALÉRY, DE L'ACADÉMIE FRANÇAISE, ADMINISTRATEUR DU „CENTRE UNIVERSITAIRE MÉDITERRANÉEN DE NICE”

stemd om geregeld en volledig hooger onderwijs te geven, — óók al bezit het de bevoegdheid om, gelijk een Universiteit, diploma's uit te reiken, — doch in de allereerste plaats als een instituut, dat tot taak

Nice en haar „Centre Universitaire Méditerranéen”

(Slot van bladz. 255)

LE Centre de Nice” est sans modèle; on ne peut consulter „de précédents, ni invoquer des exemples,” zegt Paul Valéry dan ook in zijn uitvoerig uitgewerkt project voor deze wetenschappelijke instelling. Beschouwen wij het „Centre Universitaire Méditerranéen de Nice” daarom dan ook niet zuiver als een instelling be-

stemd om geregeld en volledig hooger onderwijs te geven, — óók al bezit het de bevoegdheid om, gelijk een Universiteit, diploma's uit te reiken, — doch in de allereerste plaats als een instituut, dat tot taak heeft: „de coördonner, de stabiliser et de développer les divers cours et conférences d'enseignement supérieur, et d'enseignement pour étrangers, qui se donnent à Nice.” Met welke „cours” en „conférences” hier dan in het bijzonder worden bedoeld: die van het „Institut d'Etudes Franco-Etrangères” en die van het „Institut des Conférences d'Enseignement Supérieur” waar-

HET NIEUWE GEBOUW OP DE PROMENADE DES ANGLAIS VAN HET „CENTRE UNIVERSITAIRE MÉDITERRANÉEN DE NICE”

bij, — zooals de benaming het reeds zegt, — die van het „Institut d'Etudes Franco-Etrangères”, en daarvoor wel speciaal die welke ten doel hebben het onderwijs in „langue, littérature et civilisation françaises”, in het bijzonder voor ons vreemdelingen van belang zijn. Vooral van belang, wijl de „cours d'enseignement supérieur”, er gegeven door professoren der Faculteit, en bestemd voor hen die naar Nice gekomen zijn om er een grondige wetenschappelijke studie der Fransche taal, letterkunde en cultuurgeschiedenis te maken, hier voor minder-gevorder-

den, en voor beginnelingen in het Fransch, door „cours d'enseignement moyen" en, indien noodig, door „cours élémentaires" worden voorafgegaan. Waaraan ik nog wil toevoegen dat een „Section d'Etudes Méditerranéennes", met welke organisatie men hier op het oogenblik druk bezig is, de te Nice

studeerenden binnenkort in staat hoopt te stellen er op methodische wijze studie te kunnen maken van de kunstgeschiedenis, moraal-philosophie, ethnographie, geographie, en juridische en politieke tradities der diverse rond de Middellandsche Zee gelegen landen. In verband waarmede dan tevens, althans telken male wanneer een voldoende aantal inschrijvingen zulks toestaat,

leergangen in Italiaansche, Spaansche, Provençaalsche en — eventueel — Arabische taal, letterkunde en cultuurgeschiedenis zullen worden gehouden. In

z'n geheel een inderdaad bijzonder belangrijk studieplan!.. Alhoewel voor Franschen toegankelijk, zijn de cursussen der „Section d'Etudes Franco-Etrangères", alsmede die welke binnenkort door de „Section d'Etudes Méditerranéennes" zullen worden gegeven,

hier nochtans in 't bijzonder voor de vreemdelingen bestemd. Aan wier toelating — dat ik er dit terstond bijvoeg — volstrekt géén andere conditie is verbonden dan dat zij den leeftijd van minstens zestien jaar moeten hebben bereikt (en zelfs dáárvan kan in bijzondere gevallen nog door den Minister van Onderwijs dispensatie worden verleend). Waaraan ik nog wil toevoegen dat vermelde leergangen ver-

deeld zijn over twee semesters van ongeveer vier maanden (November-Februari. Maart-Juni), waarbij aan het eind van elk semester gelegenheid bestaat tot het afleggen van een der bij ministerieel besluit van 25 April 1934 voorgeschreven examens ter verkrijging van: of het „Certificat de Langue et Littérature française", of het „Diplôme d'Etudes de Lettres et Civilisation française".

Wat daar tegenover het „Institut des Conférences d'Enseignement Supérieur" van het Universitair Centrum van Nice aangaat, zoo vinden wij, — in verband met de studie der Middellandsche Zee en der haar omringende landen, — dit zoowel aan het behandelen van onderwerpen op

prae-historisch, geologisch, oceanographisch, en klimatologisch, als wel als van die op zoologisch, botanisch, en medisch gebied gewijd. Waarbij als een bijzonderheid

— althans voor Frankrijk — dient te worden aange te kennd dat het „Centre Universitaire" zich daarbij niet alleen de medewerking van de meest eminent geleerden der verschillende Fransche Universiteiten der Sorbonne en van het „Collège de France" heeft verzekerd, doch ook hoog-

leraren aan buitenlandse Universiteiten daartoe heeft uitgenoodigd. Hetgeen ons ten duidelijkste het „internationaal" karakter doet zien. Een „foyer de haute culture désintéressée", een „pôle de sympathies scientifiques artistiques et littéraires", een „rendez-vous d'échanges internationaux", ziedaar wat Nice dan ook droomt van haar Universitair Centrum te zullen kunnen maken.

DE „SALLE DU CONSEIL" IN HET „CENTRE UNIVERSITAIRE MÉDITERRANÉEN DE NICE"

Foto M. F. J. Coppens

VOOR-ZOMER OP 'T GEITENWEITJE